

Energien och ekonomerna

Den som för fem à tio år sedan tillfrågade en genomsnittlig ekonom hur vår framtida energiförsörjning skulle komma att utvecklas kunde påräkna ett svar av följande karaktär: "De ändliga energiråvarorna — olja, kol etc — kan förväntas stiga i pris i förhållande till andra varor och tjänster. Som en följd av denna relativprishöjning kommer att ske en gradvis övergång till nya energislag, vilken underlättas och påskyndas av den tekniska utvecklingen inom energiomvandlingsområdet. I första hand kommer den konventionella kärnkraften att ersätta oljan, men efter hand kan vi förvänta oss en övergång till i dagens läge mer exotiska energislag: solenergi, geotermisk energi, fusionsenergi, etc. Kostnaden för energi kommer därför inte att undergå några drastiska förändringar. Användningen av knappa energiråvaror kommer däremot att begränsas till de områden där de är mer eller mindre oersättliga. Så kommer exempelvis en allt större andel av oljan att förbrukas som råvara i den petrokemiska industrin."

Ett tämligen problemfritt perspektiv alltså. Vad är det då i förutsättningarna som förändrats? Vadan energikris, energisparkampanjer, energidebatt? Ja, det är lätt att peka på åtminstone tre faktorer, som framkallat dagens läge. Först kom en plötslig förändring i marknadsformen för olja, som i ett slag fyrdubblade *oljepriset*. Detta skapade en internationell stabiliseringskris och strukturproblem för energiberöende näringar. I samband därmed fick de oljekonsumerande länderna upp ögonen för ekonomins sårbarhet och vikten av *internationellt oberoende* i energiförsörjningen. Båda dessa faktorer kunde förväntas leda till en kraftigt påskyndad övergång till kärnkraft. Utvecklingen sammanföll dock i tiden med vidgad kunskap om och ökad känslighet för energiproduktionens miljöeffekter, och särskilt *kärnkraftens risker*.

Tillsammans har dessa faktorer ställt politikerna inför en mängd svåra avvägningsproblem. Vilka energikällor ska vi satsa på? Är det önskvärt att begränsa den totala energiförbrukningen i ekonomin? I så fall på vad sätt ska denna begränsning ske? Hur kan de negativa effekterna på ekonomin av en sådan begränsning minskas? Vilka hushåll och näringar kommer att drabbas värst, och hur ska dessa kompenseras? En mängd ekonomer har varit inblandade i utredningsarbete som syftat till att ge svar på dessa och många andra frågor. Vi har bedömt det som viktigt att ge större spridning åt en del av dessa ekonomers uppfattning om energiproblemen inom ramen för ett temanummer om samhällsekonomiska aspekter på vår energihushållning. Resultatet föreligger här.

Numret inleds med en presentation av de huvudsakliga alternativen för vår framtida energiförsörjning. Därefter följer två uppsatser som behandlar målmedel-problematiken på generell nivå. Den första är främst inriktad på effektivitetsmålet, medan den andra behandlar de restriktioner som vårt internationella beroende lägger på måluppfyllelse och medelval. Därefter ges en presentation av rådande principer för prissättning på elkraft. Så följer fem

uppsatser som ur olika synvinklar tar upp möjligheterna till och effekterna av en begränsning av energiförbrukningen. Den sista av dessa behandlar de *in-hemska* fördelningseffekterna av energipolitiska åtgärder, och följs av en uppsats om motsvarande effekter på ett internationellt plan. Slutligen kommer två förslag rörande specifika energipolitiska medel.

De olika inläggen får tala för sig själva. Sammanställningen gör inga anspråk på att täcka upp hela det energipolitiska fältet. Ändå förefaller en genomläsning ge underlag för ett par slutsatser. För det första: Statsmakterna måste klarare än hittills ange *målen* för de energipolitiska strävandena. I avsaknad av preciserade mål kan utredningsarbetet fortsätta i all oändlighet utan användbara resultat. För det andra: Det är viktigt att *snabbt* fastlägga principerna för vår framtida energihushållning — åtminstone i grova drag. Dagligen måste energiproducenter och -konsumenter fatta beslut som låser deras framtida handlingsfrihet. Felaktiga beslut kan medföra stora privata och samhällsliga omställningsproblem. Det är inte rimligt att åsamka samhället sådana kostnader genom att under längre tid låta energipolitiken vila förborgad i framtidens dunkel.

Jan Voss Jönsson